

כ"ח ניסן תשפ"ג
ק"ר צ"ב

כ"ח ניסן תשפ"ג

ל
הגב"ע
הגב"ע
הגב"ע

ויעתר יצחק וכי ותהר רבקה אשתו ויתרצו
הבנים בקרבה ותאמר אם כן למה זה
אנכי פורש"י ז"ל, למה זה אנכי מתאוה
ומתפללת על הריון, ועיין במב"ן ז"ל שכתב
על זה שאיננו נכון, והדוחק מבואר כי אחרי
שכבר מעוברת היתה מאי טעמא לומר למה
אנכי מתאוה ומתפללת על הריון. והנ"ל בעוה"י"ת
ע"ד הפשט, מן הידוע כי העקרות המצפוח
ומיחלות זמן רב להפקד כמעט מתיאשות
מתקוהם, עד שבבוא עת פקידתן ומתעברות,
וכבר מרגישות אינה שנויים בגופן, לא תעלה
על דעתן שכבר הנו מעוברות, ועדיין עומדות
בתפלה; וכבר אתרחש הרבה פעמים, כי נשים
כאלו, באשר לא ידעו שלו בבטנם, תלו הדבר
באיזהו חולי שנוי וסת, ושאלו ברופאים ועסקו
ברפואות. וכמדומה לה שמכתה אנושה כי הרי
למרות כל הרפואות ראשה ואבריה כבדים עליה
ובטנה צבה מדי יום ביומו, עד שלאחר כמה
ירחים לתמהון לבנה נתברר לה ע"י הרופא כי
היא מעוברת, פשוטה כמשמעה. וככל החזון
זהו אירע לרבקה אמנו ע"ה, אחרי שכבר שהתה
עשרים שנה ולא ילדה, אם כי בצדקתה ובטחונה
ודאי לא פסקה מיחל לתשועת ה', בכל זאת
כאשר הרתה וכבר התרצו הבנים בקרבה,
עדיין היא עומדת מתאוה ומתפללת על הריון,
כי לא האמינה ולא עלה על דעתה שכבר גפקדה
לטובה (בשגם מה שאמרו הז"ל, שאיילוגנית
היתה, וגם מעיקרא לא היה לה אורת כנשים,
א"כ לא היה לה ראייה מסלוק דמיה שהיא
מעוברת, כמוכן) ואם הרגישה כאב בבטנה
תלתה הדבר בחולי. ובאשר הכאב הלך הלך
וגדל יום יום, שפטה כי מכתה אנושה, או אמרה
א"כ למה זה אנכי מתאוה ומתפללת על הריון,
פי לפי מה שהיא לקויה במעיה אפשר תסתכן
בהריון ולא תעצר כח להוליד זרע של קיימא,
ע"כ ותלך לדרוש את ה' ורק אז נודע לה מפי
הנביא כי כבר היא מעוברת ולא חולה היא
כלל, אלא שני גיים בבטנה.

הגב"ע
הגב"ע
הגב"ע

כשמע עשו את דברי אביו ויצעק צעקה גדלה ומרה עד מאד ויאמר לאביו ברכני גם אני אבי כז, לד

גנב אחד פרץ אל ביתו של אחד מעשירי העיר באישון ליל וגנב
מתוך הבית גביע זהב נהדר משובץ יהלומים ואבני חן.
מיהר הגנב אל ביתו להטמין את הגביע היקר במקום סתר.
כעבור זמן לא רב נכנסו גנבים אל ביתו של הגנב וגנבו משם
את הגביע היקר...
הלך הגנב ברחוב העיר כשהוא בוכה וצועק: אהה! גנב לי גביע
זהב יקר!...
אמור נא לנו - שאלוהו עוברים ושבים - מה סימן יש לך
בגביע ונדע אולי נמצא אותו באיזה מקום ונשיבו אליך.

עמד הגנב בוש ונכלם כי לא ידע לתת סימן שהרי הגביע גנוב
היה בידו...
כן הוא גם הנמשל - אמר המגיד מדובנא - עשו הרשע התבייש
לומר לאביו כי צר לו על הברכה שנתן ליעקב: "ויתן לך האלקים
מטל השמים ומשמני הארץ ורב דגן ותירש", שכן עשו תמיד היה
מתחפש בפני אביו לאיש קדוש ואיך יבוא ויצטער עתה על כך
שלא קיבל את חמודי העולם הזה, משום כך צעק במר נפשו
ואמר: "ברכני נא אבי", ולא פרט את הברכה אותה הוא מבקש.

ויאמר ה' לה שני גוים בבטנך ושני
לאומים ממעיך יפרדו ולאום מלאום
יאמץ ורב יעבוד צעיר (כה כג)

כל כחו וקיומו של יעקב הוא רק בזמן
שהוא מובדל ומופרש מעשו, במאכל
וכמשתה ומלבוש, בהשקפה והתנהגות, אבל
בזמן שהוא רוצה להדמות אליו ולהתחבר
אתו, אז אבד כחו וקיומו ה"י.

משל למה הדבר דומה, לאש ומים שהם
שני הפכים. אם כל אחד עומד בפני עצמו,
ויש מתיצה מבדילה ביניהם, אז האש גוברת
על המים, כמו שעניינו רואות, שכאשר סיר
מים שפות על גבי אש, האש מרתחה ומיבשת
ושורפת את המים. אבל כאשר אין גדר
המפסיק ביניהם, והמים מתערבים עם האש,
המים מכבים את האש.

וכך הוא גם עם יעקב ועשו. יעקב נקרא
בפסוק "אש", כמו שנאמר (עובדיה א יח) והיה
בית יעקב אש, ועשו וכתות הסט"א נקראים
"מים", כמו שנאמר (שה"ש ח ז) מים רבים
לא יוכלו לכבות את האהבה, בזמן שיעקב
מובדל ומופרש מעשו הוא גובר עליו, אבל
אם הוא מתחבר ומתערב אתו, אז הדבר
להפך ח"ו.

זהו שהודיע ה' לרבקה אמנו, שני גוים
בבטנך, עשו ויעקב, ושני לאומים הללו אם
ממעריך יפרדו, ולא יהיו בשלום ואחדות אלא
תמיד ולאום מלאום יאמץ, אז ורב יעבוד
צעיר, אז יגבר יעקב על עשו, ויכלה האש
לאת המים הזידונים. (ילקוט הדרוש)

1

Appearance and Reality

(4)
Talle Talk
Rabbi Pelcovitz

1 IN THIS WEEK'S *SEDRAH*, WE READ OF THE BIRTH OF YAAKOV AND Esav, the twin sons of Yitzchak and Rivkah. The Torah tells us that Yitzchak loved Esav, whereas Rivkah loved Yaakov. In itself this is not unusual; however, there is a subtle difference in the words used by the Torah to describe the love of Yitzchak and Rivkah for their children. When the Torah tells us that Yitzchak loved his son Esav, the expression used is *וַיֵּאָהֵב* (past tense), whereas regarding Rivkah's feelings for Yaakov, the choice of words is *וְרִבְקָה אֹהֶבֶת אֶת יַעֲקֹב* (present tense) (25:28). This difference indicates that Yitzchak's love for Esav was conditional. It (could be characterized, in the words of our Sages, as *אַהֲבָה שְׂהוּיָא* *תְּלוּיָהּ בְּדָבָר* (*Avos* 5:19), a love which emanated from specific motivations, as the Torah itself states: *כִּי צִיד בְּפִיו*, "for game was in his mouth" (25:28), meaning that Esav provided his father with meat prepared from animals caught by him in the field. Rivkah's love (for Yaakov, on the other hand, was pure and altruistic. This explains why, in her case, the word *אֹהֶבֶת* is used — in the present tense — implying a constant and ongoing unconditional love.

Many of the commentators, however, give a different explanation. They point out that Yitzchak was incapable of recognizing the *rama'us*, "deception," of Esav, whereas Rivkah saw it very clearly and therefore favored Yaakov, who represented the epitome of truth. They explain that Yitzchak was incapable of recognizing dishonesty and deception, for he had grown up in the home of Avraham and Sarah, protected from the outside world, and exposed exclusively to honesty and decency. Rivkah, on the other

hand, had grown up in a home with her brother Lavan who was the personification of a *ramai*. With her training and background, she was able to recognize her son Esav's serious shortcomings, and therefore rejected him, while embracing her son Yaakov.

2) In conjunction with this, we should point out that the Mishnah in *Avos* (4:1), which states: *אֵיזְהוּ חָכֵם? הַלּוֹמֵד מִכָּל אָדָם*, "Who is a wise man? He who learns from *everyone*," is interpreted as meaning that by exposure to different elements in society, one's ability to judge people is developed and sharpened, and he is able to discern who is wicked. Such a person becomes wiser for he learns about the unpleasant realities of life from his own experiences with a variety of people. In other words, he "learns" from his dealings with "everyone."

3) Yitzchak was not granted this opportunity. The one person from whom he could have learned about the seamier side of life would have been Yishmael, but he was driven out of the house by his father Avraham, at the behest of Sarah! Indeed there are those who interpret the verse in *Parashas Vayeira* regarding that episode in a most interesting manner. When Avraham reluctantly went along with the demand of his wife Sarah and sent away his son Yishmael, the Torah states: *וַיִּרַע הַדָּבָר מְאֹד בְּעֵינֵי אַבְרָהָם עַל אוֹדֵת בְּנוֹ*, "The matter greatly distressed Avraham regarding his son" (21:11). Note that it does not say "regarding Hagar," nor does it specify his son Yishmael. Some commentators therefore interpret the verse in a unique fashion as meaning that Avraham was distressed not only by his need to banish Yishmael from his house.

(2)

51

1 hold, but also "regarding his son" Yitzchak, who would now be deprived of the experience of being exposed to his brother Yishmael, whose presence would add an important dimension to Yitzchak's understanding of the unpleasant challenges that life has in store. Had Yishmael not been sent away, it is very possible that Yitzchak would also have been able to detect the deceptive character of Esav.

2 This naivete of Yitzchak is reflected as well in a most interesting Midrash which depicts a conversation between Yitzchak and Moshe. According to this Midrash, Yitzchak said to Moshe, "When I was on the altar, about to be sacrificed by my father, the heavens opened up and I saw the face of the Shechinah." What Yitzchak was saying is that Moshe, who spent 40 days and 40 nights in Heaven receiving the Torah, should not feel overly proud, for Yitzchak had already been granted the privilege of seeing the Divine Presence well before Moshe our teacher was invited to spend time with the Almighty and the angels. Moshe, however, responded, "Indeed, you did see the face of the Shechinah, but your eyes became dim, whereas I spoke with G-d, face-to-face, and my eyes never became dim."

3 The Midrash is giving us a deeper insight into the reason for Yitzchak's eyes being affected in his old age, as compared to Moshe, of whom the Torah testifies that on the day of his death at the age of 120, he could see as clearly as he did in his younger days. The Torah is not only speaking of the physical condition of the eyes of Yitzchak and Moshe, but is alluding to their ability to see and perceive the reality and truth of situations presented to them. We know that Yitzchak was blind to the evil of his son Esav and incapable of detecting his deceptive character. Moshe, on the other hand, was confronted throughout his life by many challenges on the part of wicked people such as Dasan and Aviram, and Korach. But he was always able to detect their motivations, protect himself from their machinations and counter their attempts to undermine his authority and leadership. It is this which Moshe alludes to when he said to Yitzchak, "You saw the Shechinah and became so spiritualized that you were blinded to the evil around you, whereas I spoke with the Almighty, face-to-face, but was able to retain my ability to see and properly evaluate the realities of life." Perhaps this is what our Sages mean when they tell us that Moshe, who was called *ish Elokim*, was indeed part man and part Divine creature. His *ish* aspect was not affected by his *Elokim* character, and he was ever able to balance the two.

4 We should hasten to add that although Yitzchak was unable to see the evil side of his son Esav, nonetheless his behavior toward him, according to our Sages, granted Yitzchak the right to challenge G-d when He wanted to punish His children. Yitzchak was able to argue that he also had a wicked son, but was forbearing and forgiving, and therefore he urged the Almighty to do likewise. Perhaps the reason for this can be understood from another verse which reads: וירח את ריח בגדיו, "and he smelled the aroma of his

5 ראה ריח בני כרים שדה (27:27), whereupon he remarks: אֲשֶׁר בָּרַכוּ הוּא, "Behold, the aroma of my son is like the aroma of a field which G-d has blessed" (ibid.). Our Sages play on the word בגדיו and read it as בוגדיו, "his traitors." They comment that even the worst among us, who are seemingly devoid of any virtues, are nonetheless מלאים מצוות כרמון, "filled with mitzvos as a pomegranate is filled with seeds."

5
me

(3)

ויאבה יצחק את עשו כי ציד כפיו ורפקה אהבת את יעקב. (כה, כח)

מדקדק במצוות [כגון מעשר וכדומה, שהם מצוות שמעיות, שלכל הדיעות עדיף בזה המתגבר על יצרו, על הנוטה מטבעו לטוב וכו"ל] לזאת חשב יצחק שעשו עולה בזה על יעקב אחיו, שנולד מטבעו להיות נוטה לטוב, ואשר מעשיו הטובים נובעים מטבעו בתולדה, ובגלל זה אהב את עשו.

(6)
כ"א
701

וכן בענין הברכות, מכיון שהחשיבו לעשו לצדיק, בהיותו נוטה מטבעו לרע ומתגבר על יצרו, וגם שהוא הבכור, לזאת חשב יצחק שהוא הראוי לברכות, ומכיון שהוא איש שדה, רצה לברכו שיתברך מטל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירוש, ויצטרך תמיד לרחמי שמים בהרקת טל ומטר, ויהיה זה סיבה שיתלה תמיד בטחונו ואמונתו באלקי השמים, וכמו שאמרו בגמ' שבת? (לא, א)

אמונה זה סדר זרעים, הביאו התוס' בשם הירוש', דחינו שמאמין בחי העולמים חורע, וגם שעי"ז לא יסתכן עוד ביערות ומדבריות בצידת החיות; וזה שרמו לו גם במה שאמר ורעתה" שא נא כליך תליך וקשתך וצא השדה וגו', לאמר, שרק עתה בזה הפעם תשתמש בכלי הציד שבידך, ומעתה ואילך יברכו בברכת הארץ ופרי האדמה, אבל ליעקב לא חשב לברכו בכגון אלה, כיון שהוא יושב אהלים ועוסק בתורה ועבודת השם שאין מדה טובה תימנה, ובודאי שיריק לו הקב"ה שפע ברכות מאוצרו הטוב, כיאות לצדיקים וישרי לב, ויתברך ישר מבעל הברכות, [וכמו שכתבו המפרשים, וכ"ה בספורנו, שבזאת הברכה ל"שחשב לברך את עשו, לא הזכיר ברכת אברהם ולא ארץ ישראל, כמו שהזכיר ליעקב בברכו אותו כששלחו לפדן ארם].

היתה דעתו של יצחק בזה על שני בניו, שהם שניהם צדיקים ונאמנים לה, זה לפי תכונתו הוא, וזה לפי תכונתו הוא.

אולם רבקה שכבר שמעה מרוח הקודש, מבית מדרשו של שם ועבר, כי שני גויים בבטנך ושני לאומים ממעיך יפרדו, היינו שתיכף בצאתם ממעיה כבר יפרדו זה לרשעו וזה לתומו, א"כ כבר ידעה שרק אחד מהם יהיה צדיק, והשני יהיה רשע ורע, וכשנתנה דעתה ושמה לבה על דרכי בניה והתנהגותם,

הרי הכירה תיכף שיעקב שהוא איש תם וישר ויושב באהלי תורה, שהוא הצדיק הישר, ועשו התועה בשדה ועיפה נפשו להורגים הוא הרשע, ולכן לא היתה יכולה לסעות בעשו ולהחזיקו ג"כ לצדיק, כדעתו של יצחק, והנבואה ששמעה מבית מדרשו של שם ועבר, לא הגידה ליצחק ולא הודיעתו זאת, וכמו ש"כ

(4)

כבר התלבטו בזה המפרשים, בענין אהבת יצחק לעשו, בין לפי פשוטו ותרגומו שהיה צד ציד ליתן לתוך פיו של יצחק, שבודאי אין להבין הדברים כפשוטם, שהשפיע זה על יצחק לאהוב אותו יותר מיעקב איש תם יושב אהלים, וגם לפי מדרשו שהיה יודע לצוד ולרמות את אביו בדבריו, ג"כ לא יובן שאם אמנם חשב שעשו הוא צדיק ומדקדק במצוות, אבל הרי הוא רק איש שדה וכל עסקו בצידת חיות, ויעקב הוא איש תם יושב אהלים, ואם כ"כ היתה הרמיה ליצחק עד שאהב אותו יותר מליעקב, א"כ מה טעם שרבקה אהבת את יעקב.

ואפשר לומר בזה ע"פ מה שהביא הרמב"ם ב, שמונה פרקים פ"ו, דעת חכמי המחקר שהחסיד שנוטה לטוב מצד טבעו ותכונתו שנכסף אל הטוב, הוא יותר חשוב ויותר שלם מן המושל בנפשו, שמצד טבעו ותכונותיו הוא נוטה אל הרע אלא שכובש את יצרו, וכתב הרמב"ם שמדעת חז"ל נראה שהמתאווה לעבירות ונכסף אליהם, אלא שכובש את יצרו, הוא יותר חשוב ושלם מן החסיד שמצד טבעו אינו נכסף לרע, והרמב"ם הכריע בזה ששניהם אמת, ובמצוות השכליות, שגם מצד דעת בני אדם הם רעים, עדיף יותר החסיד אשר לא יכסף להם כלל, ובמצוות השמעיות, שהם רק מצד צווי התורה, הנוטה אליהם מצד טבעו וכובש יצרו מהם, הוא יותר חשוב וגמולו יותר גדול, ועיי"ש בתגרות מהרי"ב"ץ שכתב, שלפי הנראה מחז"ל, גם הנפש המתאווה לעבור על מצוות השכליות וכבשה יצרה, היא גדולה מנפש צדיק שאינו חומד ומתאווה לדבר עבירה, עיי"ש באורך.

והנה יצחק החזיק שני בניו לצדיקים, אולם ביעקב ראה שנולד איש חלק, והברת פניו ענתה בו שהוא במוג טוב ותכונה ישרה, אבל עשו נולד אדמוני וכולו כאדרת שיער, וכתב רש"י, אדמוני סימן שיהא שופך דמים, וכ"ה במדרש, א"ר אבא בר כהנא, אדמוני כאילו שופך דמים, ובגמ' שבת (קנו א) אמרו, האי מאן דבמאדים, יהא גבר אשיד דמא, א"ר אשי, או אומנא או גנבא או טבחא או מוהללא, ובכן יצחק שראה את בנו עשו שהולך בשדות ועוסק בציד חיות, חשב בדעתו ודן אותו, שמשום שהוא מרגיש בנפשו שהוא נוטה מטבעו להיות שופך דמים, לכן מתעסק בציד להשתמש במדתו זאת של שפיכת דמים לענין ציד שהוא בבחינת טבחא, וגם לקיים בזה מצות כיבוד אב לעשות מטעמים לאביו ולהאכילו מצידו, ומכיון שראה ג"כ שהוא

6

14

11

16

36

41

46

סי' אלו סדר מצות 33

מ' 7

כתיב: "ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד" (דניאל יב ג), דהיינו בלי גבול ובלי תכלית, וכבר האריך בזה הגרי"ב זצ"ל (כוכבי אור סי' ב) בגודל ענין מזכה הרבים, ונראה לבאר ביאור חדש בטעם הדבר מדוע מצדיקי הרבים זוכים לשכר עצום ואינסופי יתר על שאר הצדיקים.

הנה ידועה הקושיא איך משלמין שכר לרשעים בעד מעשיהם הטובים בעולם הזה, כדכתיב (דברים ז י): "ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו", והרי אמרו: "שכר מצוה בהאי עלמא ליכא" (קידושין לט ב), והיינו שאין בכל חלל העולם הזה כדי לשלם שכר מצוה אחת, וא"כ איך ובמה משתלם להם שכר מצוותם?

ומזה אנו למדים יסוד מבהיל, שערך השכר המגיע לאדם עבור קיום מצוה אינו יותר ממה שהאדם עצמו מעריך ומחשיב את המצוה. וכענין זה מצינו בעשוי שמכר את בכורתו בלחם ונזיד עדשים, והרי ברור הדבר שכל הון דעלמא הוא כאין וכאפס לעומת ערך הבכורה, וא"כ איך נתקיים המקח והרי באונאה יתר משתות בטל המקח (ב"מ נ ב). והתשובה לזה היא, כי מאחר שעשוי הוא הבעלים על הבכורה, הרי שוניה הוא כפי ערכה אצלו, וכיון שלא העריכה ביותר מכן וכמו שנאמר (בראשית כה לד): "ויבז עשוי את הבכורה", הרי היא באמת שוה רק בערך זה, ולא היתה בזה שום אונאה, כי ערך דבר רוחני הוא כפי מה שהונא שוה בעיני בעליו, [ואם בן תורה סוגר את הגמרא בגלל ריוח של כמה זהובים, הרי הוא מראה בזה שתורתו אינה שוה כאותו ריוח ח"ן]. ועל כן יתכן בהחלט לשלם לרשעים שכרם בעולם הזה, שהוא הערך שמעריכים הם עצמם את המצוות.

ונראה שכל זה אינו אלא במצוות ומעשים טובים שעושה האדם בעצמו, לא כן המזכה את הרבים, שמקבל שכר כנגד כולם, הוא אינו בעלים לפסוק את השער והערך של המצוות שעושים האחרים, ודינו להשתלם שכר כל מצוה ומצוה שגרים להעשות על ידו כפי ערכה האמיתי, ולכן "מצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד".

הרמב"ן להלן (כו, ד) וז"ל: ונראה שלא הגידה לו רבקה מעולם הנבואה אשר אמר לה ה' ורב יעבוד צעיר וכו' ע"ש, וכן נראה מחז"ל במדרש, וא"כ רק היא לא יכלה לטעות בזה ששניהם הם צדיקים. ולכן היא אהבה את יעקב.

ומטעם זה מסרה נפשה שדוקא יעקב יקבל את הברכות ולא עשו, משום שהודיעו לה אז בנבואה כי לאום מלאום יאמץ, וכשזה קם זה נופל, וא"כ אם יתברך עשו ויעלה, אז יפול יעקב וירד, ולכן התאמצה בכל עוז שיגיעו הברכות דוקא ליעקב, ושהוא יתעלה ויגבר על אחיו.

ולכוננה זו ספרה התורה מענין התרוצצות הבנים בקרבה, ושהלכה לדרוש את ה', היינו שהקב"ה סבב שתלך לדרוש ויגידו לה את עתידם של שני בניה, שני גויים בבטנך ושני לאומים ממעריך יפרדו, ורק אחד מהם יהיה צדיק, ולאום מלאום יאמץ כשזה קם זה נופל, כדי שמתוך כך תעכב שלא יתברך עשו, ויגיעו הברכות ליעקב.

ונראה ²⁶⁴, על כן כששמעה שהוא אישה "ותקח הצעירה ותתכס" - מרוב פחד ובושה ²⁶⁵, כמו שמבינה שאינה ראויה להיות לו לאשה. ומאז והלאה נקבע בלבה פחד, ולא היתה עם יצחק כמו שרה עם אברהם ורחל עם יעקב, אשר בציות להם איזה קפידא עליהם לא בושו לדבר רתת לפניהם ²⁶⁶, משא"כ רבקה, וכל זה הקדמה לסיפור שיבוא בפרשת תולדות שהינו יצחק ורבקה מחולקים בדעות ²⁶⁷, ומכל מקום לא מצאה רבקה לב להעמיד את יצחק על דעתה בדברים נכוחים כי היא יודעת האמת כי עשו רק ציד בפיו, וכן בשעת הברכות ²⁶⁸, וכל זאת היתה טיבה מהקב"ה שיגיעו הברכות ליעקב דוקא באופן כזה וכאשר יבוא במקומו. ואצלו היתה רבקה עם אישה כמו שרה ורחל עם אנשיהן לא היה מגיע בזה

מ' 7
ת"ל
78

(סד) תשא רבקה וגו' ונראה את יצחק: בענין עומד ומתפלל ²⁵⁹ והיה אז כמלאך אלפים נורא מאד, וכמבואר ברבה (ס,טו)

שראתה ידיו שטוחות בתפלה ²⁶⁰, על כן נבעתה מאד. ותפל מעל הגבול: מרוב פחד ואימה ²⁶¹. אמנם לא ידעה ממי היא מתפחדת, ואילו לא היתה יושבת עם העבד על גמל אחד והיתה יושבת מאחוריו היתה רואה אח"כ שהאיש הולך לקראת העבד ועומד ומדבר עמו ככל אדם, והיתה דעתה מתקררת בתוך כך, עד שבהודעה אח"כ מי הוא האיש היה כבר סר הפחד ממנה, אבל בהיותה יושבת עם העבד וכתוך הפחד שאלה את העבד:

{(סה) ותאמר אל העבד: אתה שפסק מתפילה ²⁶² וראתה שאותו האיש שנתפעלה ממנו הולך לקראתם, על כן שאלה:} מי האיש הזה? ²⁶³: אשר אני מתפעלת ומתפחדת ממנו, וכמבואר בב"ר (שם) שבלשון "הלוה" משמעו אדם מאוים

האופן, והכל בהשגחה פרטית מראש ²⁶⁹ שתגיע רבקה ליצחק בשעה שתבהל ממנו ויצא אחריה דבר כפי רצונו יתברך. (פו) ויספר העבד וגו': בזה הודיע דרך אגב כמה היא כלה נאה וחסודה, ושראה בה מדת צניעות ואהבת חסד עד להפליא.

5